

6. Семянькова, Г. К. Найменне асобы як адлюстраванне сацыякультурных і гістарычных працэсаў / Г. К. Семянькова // Славянские языки: системно-описательный и социокультурный аспекты исследования : материалы Междунар. науч.-метод. конф., Брест, 17–18 нояб. 2005 г. : в 2 ч. – Ч. 2 ; [редкол.: Е. И. Абрамова и др.]. – Брест, 2006. – С. 28–30.
7. Сучасная беларуская мова: удзёны. Фанетыка. Фаналогія. Арфаграфія. Графіка. Арфаграфія. Лексікалогія. Лексікаграфія. Фразеалогія. Фразеаграфія : вучэб. дапам. / Я. М. Камароўскі, В. П. Красней, У. М. Лазоўскі і інш. – 2-е выд., дапрац. і дап. – Мінск : Выш. школа, 1995. – 334 с.

Кажамякін Г. В. (Мінск, Беларусь)

АСОБА І ІМЯ МАКСІМА ТАНКА Ё ГІСТОРЫІ МІНСКА

Як вядома, калі мы гаворым пра родныя для Максіма Танка мясціны, дык перш за ўсё паўстаюць вобразы возера Нарач, нашай старажытнай сталіцы – Вільні... Сам жа паэт пабываў у шмат якіх частках свету і прысвяціў свае вершы розным краінам, гарадам, мясцінам.

Зразумела, што асобную частку творчасці Максіма Танка займае мінская тэматыка – творы пра Мінск. Цягам розных гадоў паэт творыць вершы, дзе можна найпрост бачыць ці ўгадваць гэты горад, напрыклад, «Раніца над Мінскам» (1946), «На Даўгінаўскім гасцінцы» (1947), «Агні Мінска» (1948), «Мінскі трактар» (1949), «Вячэрняя трамвай» (1961), «Метро» (1985), «Камароўская хроніка» (1987)...

У першым з названых паэт перадае свае трапныя назіранні. Пачынае – з вобразу мінскага трамвая: «Прышоў трамвай. Ён на прыпынку кожным / Спыняўся доўга, быццам інвалід, / Які ў разбітым горадзе не можа / Прыпомніць трасы. На муроў граніт, / На чорныя разваліны з Нямігі / Крутымі рэчышчамі вуліц як прыбой, / Плывуць туману веснавыя крыгі, / Далёкі золак несучы з сабой» [1, с. 53].

У вершы ён нават выказвае пачуцці як да роднага горада: «Але я веру: ўстане горад мой...» Як бачна, Максім Танк успрымаў Мінск як дарогую свайму сэрцу сталіцу.

У вершы «Камароўская хроніка» паэт спачатку стварае вобраз мінскай Камароўкі: «...Запоўненай рабочымі / Студэнтамі, / Гаманлівай дзетварой, / На Камароўцы, прапахлай / Усімі прысмакамі рынка: / Слупкімі бэрамі, / Палескімі агуркамі, памідораў, / Цыбуляй і часнаком, / Набралымі сонцам паўдзённым / Гранатамі, / Арбузамі, / Лімонамі, / Белавежскімі і налібоцкімі / Баравікамі / І агучанай усімі гаворкамі / І дыялектамі / Нашай стамоўнай краіны» [2, с. 96].

Згадвае тут паэт і «пампезную лангбардаўскую Калананду Акадэміі», а ў танцы верша пераходзіць да памяці іншага класіка беларускай літаратуры: «Як шкада, / Што да гэтага часу / Не знайшлося нікога, / Хто мог бы прадоўжыць / Камароўскую хроніку, / Пачатуно – святой памяці – / Летапісцам / Максімам Гарэцкім...» [2, с. 96–97].

Такім чынам, паэт развівае тэматыку беларускага праяіка, знаходзячы ў Мінску сваю «Камароўскую хроніку». І ў гэтым ён угледзеў важную дэталю жыцця горада.

Вобраз Камароўкі паэт выкарыстоўвае неаднаразова. Вось ад пачынаецца верш «Пароно паўночнай» (1986): «Калі Камароўскага рынку / Дуць-буць чымсьці заціхае, / Спыняюць хаду мурашы / Гарадскія – трамвай...» [2, с. 68].

У Мінску Максім Танк апынуўся не адразу пасля вызвалення Заходняй Беларусі. У часе Другой сусветнай вайны, калі горад быў акупаваны немцамі, паэт з'ехаў у Сарагаў, затым знаходзіўся на Бранскім фронце, працуючы ў газэце.

Пасля вайны ён займаў, жывучы ў Мінску, высокія пасады. Гэтак, напрыклад, у 1963–1971 гг. Максім Танк – старшыня Вярхоўнага савета БССР; у 1967–1990 гг. – старшыня праўлення Саюза пісьменнікаў БССР; у 1966–1986 ён – сакратар яго праўлення.

Трэба адзначыць, што ў Мінску былі выдадзеныя амаль усе беларускамоўныя кнігі Максіма Танка. Нават у 1983 г. факсімільна ўзноўлены яго першы паэтычны зборнік «На этапах» (Вільня, 1936 г.) У Мінску гісторыя друкавання кніг пісьменніка пачынаецца з выдання Танк М. Выбраныя творы. – Мінск, 1940.

У 1987 г. яму было нададзенае званне «ганаровы грамадзянін горада Мінска». Асабіста я памятаю, як з гэтай нагоды паэт прайшоў ганаровым маршам на футбольным стадыёне «Дынама».

Пасля смерці класіка ў 1995 г. было вырашана пра ўвекавечанне памяці народнага паэта. Яно закрула й Мінск. Спачатку найбольш гучнай падзеяй стала наданне імя Максіма Танка Беларускаму дзяржаўнаму педагагічнаму ўніверсітэту. Наколькі адпавядае гэта прызначэнню педагагічнага ВНУ – асобнае пытанне. Тут можна разважаць пра большую адпаведнасць у гэтым выпадку імя Максіма Гарэцкага, які сапраўды быў акрамя ўсяго і педагаг. Але такое рашэнне можна разумець і як гістарычны момант: у выніку ў БДУ імя Максіма Танка праводзіцца раз у два года Танкаўскія чытанні, выпускаюцца выніковыя зборнікі канферэнцый. Таксама гэтае ж імя атрымаў і Мінскі педагагічны каледж.

На вуліцы Кульмана, 15, дзе апошнія гады жыў Максім Танк, і вуліцы яго імя ёсць мемарыяльныя знакі.

Цяпер зьнімімся асобна на гісторыю вуліцы Максіма Танка. Першая яе назва – Нова-Існаваў таксама дарэвалюцыйны назоў Навакрасная. У 1928 – 1998 гадах – Танкавая. Яшчэ пры жыцці Максіма Танка бытаваў жарт, агучаны ў 1991 г. у вясчанні Пешага канала Беларускага радыё ў перадачы, якая ішла ў нядзелю раніцай. Там апавядалася пра тое, як разважалі пра вуліцы, якія могуць быць названыя іх імёнамі Максіма Танка і Янкі Брыля. У выніку высветлілася, што Танкавая і Брылеўская ў Мінску ўжо ёсць. Цяпер, калі сур'езна разважаць пра такія назвы, трэба адзначыць, што Брылеўская – гістарычны назоў, які існаваў яшчэ да рэвалюцыі 1917 г. Тапонім Танкавая моў успрымацца як ментальна савецкі, бальшавіцкі, звязаны з тагачаснай ідэалогіяй і не быў першапачатковым. Лагічна так можна называць толькі вуліцу, на якой існаваў завод, дзе вырабляліся, збіраліся танкі. Але тут падобнай сувязі і не існавала. Таксама й гэта падштурхнула да перайменавання. Але галоўную ролю тут адыграла, вядома, сугучча: Танкавая – Максіма Танка. Гэтая вуліца фактычна злучаецца з Ракаўскай, праходзіць каля Юбілейнай плошчы, рассякаецца вуліцай Ціміразева – важнай аўтатрасай. У выніку існуюць дзве асобныя часткі вуліцы Максіма Танка, якія не спалучаюцца агульнай лініяй пешаходнай і аўтамабільнай дарог. Такім чынам, за вядомым гандлёвым цэнтрам «Карона» праходзіць асобная частка дарогі з дамамі, катэджамі прыватнага сектара, які, магчыма, пойдзе пад знос. Гэта амаль гістарычны цэнтр горада. На вуліцы Максіма Танка жывуць і жылі раней вядомыя асобы, сярод якіх можна назваць, прыкладам, Васіля Быкава.

Асоба Максіма Танка адзначаная ў філатэліі і нумізматыцы. У 2012 г. да 100-годдзя з Дня нараджэння пісьменніка Белпошта выпусціла паштовую марку з яго партрэта, выйшаў паштовы канверт з надпісам: «Першы дзень. Premier jour» з наклеенай паштовай маркай. На канверт ставілася спецгашэнне. Тутсама пададзены фрагмент факсімільна аднога з вершаў класіка. 29 жніўня 2013 г. у гонар ужо адзначанага стагоддзя народнага паэта Нацыянальны банк Беларусі ўвёў у абарачэнне памятную манету «Максім Танк. 100 гадоў».

Сярод таго, што не зроблена ў Мінску ў плане ўшанавання Максіма Танка, можна назваць адсутнасць яго помніка, які мог бы стаяць, напрыклад, у раёне Юбілейнай плошчы. І трэба спадзявацца, што будзе некалі здзейсненая і такая даніна памяці ганароваму грамадзяніну горада.

ЛІТАРАТУРА

1. Танк, М. Збор твораў : у 6 т. / М. Танк. – Мінск : Маст. літ., 1978–1981. – Т. 2 : Вершы, паэмы (1945–1954). – 1978. – 464 с.
2. Танк, М. Збор твораў : у 13 т. / М. Танк / НАН Беларусі, Ін-т літаратуры імя Я. Купалы. – Мінск : Беларус. навука, 2006–2012. – Т. 6 : Вершы (1983–1995). – 2008. – 454 с.

Казак Ю. А. (Мінск, Беларусь)

III АЭМА А. КУЛЯШОВА «ЦУНАМІ»: ІДЭЙНА-ФІЛАСОФСКІ ЗМЕСТ

Навук. кіраўн. – Н. В. Заяц, канд. філалаг. навук, дац.

Выдатны ўзор ліра-эпасу – паэма Аркадзя Куляшова «Цунамі» – датунца 1968 годам. Яго ўзнікненне звязана з праблемамі, што хваліявалі тады аўтары і ўсё чалавецтва (магчымасць новай вайны, пагроза атамнага выбуху, экалагічнай катастрофы і інш.), але філасофская прырода твора робіць яго актуальным у любы час. Адрэнасць філасофскай паэмы – ва ўніверсальнасці яе зместу, у магчымасці інварыянтных «дэшыфровак» мастацкай ідэі. У артыкуле прапануем сваю інтэрпрэтацыю ідэйнага зместу паэмы.

У «Цунамі» дзейнічаюць тры ўмоўныя персанажы (Ён, Яна і Цынік), светапоглядныя пазіцыі якіх не проста арозніваюцца, але і ўступаюць у канфрантацыю. Закаханая пара, Ён і Яна, злучыўшы свае лёсы, вырашае пакінуць звяклае асяродзе, адмаўляючыся ад «вырабаў зямлі». Яны імкнуцца разам «палацаваць»... абшары небяспек неспадзяваных». Цынік папярэджвае іх і рэкамендуе ўзяць сабою ў падарожжа лічальнік Гейгера, бо «свет пад пагрозай», а таксама адзінак. Цынік абрунтоўвае гэта тым, што ў свеце існуюць такія канстанты, якія не знішчуць нават тады, калі іх ігнараваць: «Вы на Зямлі пакінулі гадзіннік, / Але гадзіннік не пакінуў вас» [2].

Папярэджанні цыніка не палохаюць маладых вандроўнікаў і нават выклікаюць смех. Бесклапотных закаханых не пружае перасцярога чалавека на плячце. Ён, удзячны за дапамогу, прапаноўвае ім прынесці, «надзейны сродак, каб дапамогу выклікаць далёк, <...> альбо ад пільных вужоў берагавых прыняць паведамленне аб цунамі» [2]. Але вандроўнікі, адчуваючы яе сам на сам з вечнасцю, лічаць непатрэбным чарговы «забыты выраб зямлі» і таксама адмаўляюцца ад яго.

Закаханыя бестурботна пражываюць, але іх даганяе страшны шторм – цунамі, – і ўрэшце яны бачаць выбуховы атамны грыб. У выніку вандроўнікі апынаюцца на зямлі: «І хвалі, / Прыкмецішы сзлродны астравок, / Як трэску, лодку іхнюю прыгналі / І выплеснулі ціха на ясок» [2]. Менавіта ў гэты момант маладыя людзі робяць першы крок назад, вяртаюцца да пакінутага імі ладу жыцця, да цывілізацыі: «З мінулай явы ў гэтую ўзялі / Яны сякору, прэстую апатку, / Зярнят чатыры жмені – для раллі» [2].

Пасля драматычных здарэнняў у жанчыне, што стала Пятніцай для свайго Рабінзона, абудзілася памяць аб аселям ладзе жыцця, загаварыў прагматызм: «Агонь здабідзь аздабідзь плотам двор – / Аседлы кут, які даўно пара мець. / Даўно пара! Пася я трывожных дзён, / Шаленства бур, злучыўшага іх лёсы, / Ім неабходна засяваць палосы. / Так думала яна» [2]. Абуджаецца і памяць мужчыны, але ён па-ранейшаму адмаўляецца ад яе, не хоча вяртацца да таго, ад чаго ўцякае.

Праз паводзіны герояў у крытычнай сітуацыі адлюстроўваюцца гендарныя асаблівасці псіхалогіі, розніца паміж мужчынскім і жаночым мысленнем. Калі жанчына ўжо была гатова прыняць наступствы цывілізацыйных праблем, не змагацца з лёсам, адмовіўшы ад эскапічных ідэй, то мужчына яшчэ мацней загарэўся імі: «Я ветразяў шумлівых не згарну! / Я адшукаю месца, дзе б ні хмары, / Ні цёмныя трывогі не змаглі / Парушыць мар былых» [2]. Гендарны канфлікт, выкліканы несупадзеннем інтар-